

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੯੧

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੮੪੫]

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮੰਗਲ ਸਾਜੁ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ
ਗਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਅਭਿਨਾਸੀ ਵਰੁ ਸੁਣਿਆ ਮਨਿ ਉਪਜਿਆ ਚਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੈ
ਵਡੈ ਭਾਗੈ ਕਬ ਮਿਲੀਐ ਪੂਰਨ ਪਤੇ ॥ ਸਹਜੇ ਸਮਾਈਐ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪਾਈਐ ਦੇਹੁ ਸਖੀਏ ਮੋਹਿ ਮਤੇ ॥
ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਠਾਢੀ ਕਰਉ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਵਨ ਜੁਗਤੀ ਪਾਇਆ ॥ ਬਿਨਵੀਤਿ ਨਾਨਕ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ
ਲੈਹੁ ਮੋਹਿ ਲੜਿ ਲਾਇਆ ॥੧॥ ਭਇਆ ਸਮਾਹੜਾ ਹਰਿ ਰਤਨੁ ਵਿਸਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ਖੋਜੀ ਖੋਜਿ
ਲਧਾ ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਪਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ਮਿਲੇ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਦਇਆ ਧਾਰੇ ਕਥਹਿ ਅਕਥ ਬੀਚਾਰੋ ॥
ਇਕ ਚਿਤਿ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇ ਸੁਆਮੀ ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੋ ॥ ਕਰ ਜੋੜਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਹਿ ਕਰਿ
ਬਿਨੰਤੀ ਮਿਲੈ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਾਹਾ ॥ ਬਿਨਵੀਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਮ ਅਥਾਹਾ ॥੨॥
ਸਾਹਾ ਅਟਲੁ ਗਣਿਆ ਪੂਰਨ ਸੰਜੋਗੋ ਰਾਮ ॥ ਸੁਖਹ ਸਮੂਹ ਭਇਆ ਗਇਆ ਵਿਜੋਗੋ ਰਾਮ ॥
ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਆਏ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਏ ਬਣੇ ਅਚਰਜ ਜਾਵੀਆਂ ॥ ਮਿਲਿ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਏ ਸਹਜਿ ਢੋਏ ਮਨਿ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੀ ਮਾਵੀਆ ॥ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਓਤਿ ਪੋਤੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗੋ ॥ ਬਿਨਵੀਤਿ
ਨਾਨਕ ਸਭ ਸੀਤਿ ਮੇਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਜੋਗੋ ॥੩॥ ਭਵਨੁ ਸੁਹਾਵੜਾ ਧਰਤਿ ਸਭਾਗੀ ਰਾਮ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਘਰਿ ਆਇਅੜਾ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਗੀ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰ ਚਰਣ ਲਾਗੀ ਸਹਜਿ ਜਾਗੀ ਸਗਲ
ਇਛਾ ਪੁੰਨੀਆ ॥ ਮੇਰੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਸੰਤ ਪੂਰੀ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਕੰਤ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥ ਆਨੰਦ ਅਨਦਿਨੁ
ਵਜਹਿ ਵਾਜੇ ਅਹੰ ਮਤਿ ਮਨ ਕੀ ਤਿਆਗੀ ॥ ਬਿਨਵੀਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ ਸੰਤਸੰਗਿ ਲਿਵ
ਲਾਗੀ ॥੪॥੧॥

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਛੰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਛੰਤ: ੧. ਕਵਿਤਾ, ਕਾਵਿ ਦੀ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ੨. ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਦੇ ਗੀਤ।

ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ 'ਛੰਤ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ 'ਛੰਦ' ਦਾ ਹੀ ਬਦਲਿਆ ਰੂਪ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਮ, ਰਾਮਰਾਜੇ ਜਾਂ ਬਲਿਰਾਮ ਜੀਉ ਆਦਿ ਵੀ ਅਲਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਗੀਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਲੋਕ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦਰਸ਼ਨ, ਲੋਚਾ, ਵਿਆਹ, ਜੰਵ, ਮਿਲਾਪ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਕਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਰੂਪਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਹਰ ਛੰਤ ਵਿੱਚ ੪ ਬੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਵਧ ਵੀ, ਤੇ ਹਰ ਬੰਦ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਯਾ ਛੇ ਤੁਕਾਂ, ਸੰਗੀਤਮਕਤਾ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਣ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਜੋਂ,

ਯਥਾ— ਮੁੰਧ ਜੋਬਨਿ ਬਾਲੜੀਏ ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਰਲੀਆਲਾ ਰਾਮ ॥

ਧਨ ਪਿਰ ਨੇਹੁ ਘਣਾ ਰਸਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਇਆਲਾ ਰਾਮ ॥

[ਆਸਾ ਮ: ੧, ਅੰਗ ੪੩੫-੩੬]

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ੴ=ਅਦੁੱਤੀ, ਓ=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ, ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ॥

ਮੰਗਲ ਸਾਜੁ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਗਾਇਆ ਰਾਮ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੁ=ਰੱਖਿਅਕ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਤਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਸਾਜੁ=ਸਮੁਦਾਅ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਜੀਵ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਹਰਿ ਜਸੁ ਰੇ ਮਨਾ ਗਾਇ ਲੈ ਜੋ ਸੰਗੀ ਹੈ ਤੇਰੋ ॥
ਅਉਸੁਰੁ ਬੀਤਿਓ ਜਾਤੁ ਹੈ ਕਹਿਓ ਮਾਨ ਲੈ ਮੇਰੋ ॥ ਰਹਾਉ ॥

[ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੭੨੭]

੨. ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ ਫੂਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ਮੁਰਖ ਅਗਿਆਨਾ ॥
ਝੁਠੇ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ ॥੧॥
ਅਜਹੁ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥

[ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੭੨੬]

ਅਬਿਨਾਸੀ ਵਰੁ ਸੁਣਿਆ ਮਨਿ ਉਪਜਿਆ ਚਾਇਆ ਰਾਮ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਰੁ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਅਬਿਨਾਸੀ=ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਪਜਿਆ=ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।

ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੈ ਵਡੈ ਭਾਗੈ ਕਬ ਮਿਲੀਐ ਪੂਰਨ ਪਤੇ ॥

ਵਡੈ ਭਾਗੈ=ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਾਗੈ=ਲਗਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਔਰਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਨ ਪਤੀ ਕਦੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ :

ਯਥਾ— ਜੈਸੀ ਭੁਖੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਨਾਜ ॥ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜਲ ਸੇਤੀ ਕਾਜ ॥
ਜੈਸੀ ਮੁੜ ਕੁਟੰਬ ਪਰਾਇਣ ॥ ਐਸੀ ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਰਾਇਣ ॥

[ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਉ, ਅੰਗ ੧੧੬੪]

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ, ਪਿਆਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਤੇ ਮੁਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਓ ॥੯॥

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ ੧੪]

ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮਣ ਮਾਈ ਦੀ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮਣ ਮਾਈ ਆਈ, ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਪਤਿਤ ਹੋ, ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਪਾਪੀ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਦੀਨ ਹੋ ਮੈਂ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਹਾਂ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਰੀਬ ਅਨਾਥ ਹੋ, ਮੈਂ ਗਰੀਬਾਂ ਅਨਾਥਾਂ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਾਂ। ਮਾਈ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਐਸਾ ਨਾ ਕਹੁ, ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਂ ਪਤਿਤ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਹੋ, ਮੈਂ ਦੀਨ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਹੋ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਹ ਵਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸਿੱਖੋ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਮਾਈ ਮਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਕਹੇ, ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ, ਵਾ—ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਖਿਆ ਕਿ :

ਯਥਾ— **ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ ॥੬॥**

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ ੧੪]

ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵੇਦ-ਵਿਆਸ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ :

ਯਥਾ— **ਸਲਿਲ ਨਿਵਾਸ ਜੈਸੇ ਮੀਨ ਕੀ ਨ ਘਟੈ ਰੁਚਿ ਦੀਪਕ ਪ੍ਰਗਾਸ ਘਟੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਪਤੰਗ ਕੀ ॥**

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਦੀ ਰੁੱਚੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਘੱਟਦੀ, ਅਤੇ ਦੀਵੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੇਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਪਤੰਗੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਘੱਟਦੀ।

ਯਥਾ— **ਕੁਸਮ ਸੁਬਾਸ ਜੈਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਮਧੁਪ ਕਉ ਉਡਤ ਅਕਾਸ ਆਸ ਘਟੈ ਨ ਬਿਹੰਗ ਕੀ ॥**

ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਭੌਰੇ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਡਨ ਦੀ ਆਸਾ ਪੰਛੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਘੱਟਦੀ।

ਯਥਾ— **ਘਟਾ ਘਨਘੋਰ ਮੋਰ ਚਾਤ੍ਰਕ ਰਿਦੈ ਉਲਾਸ ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੁਨਿ ਰਤਿ ਘਟੈ ਨਾ ਕੁਰੰਗ ਕੀ ॥**

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲੇ ਬਦਲਾਂ ਦੇ ਗਰਜਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਮੋਰ ਤੇ ਪਪੀਹੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਉਲਾਸ=ਖੇੜਾ, ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ (ਬਾਦ) ਘੰਡੇ ਹੇੜੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਘੱਟਦੀ।

ਯਥਾ— **ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਰਸਕਿ ਰਸਾਲ ਸੰਤ ਘਟਤ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕੀ ॥**

[ਕਬਿਤ ਸਵਯੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਅੰਗ ੪੨੪]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਸਾਲ=ਰਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਦੇ ਰਸੀਏ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਘੱਟਦੀ ਜੋ ਕਿ ਅੰਗ ਅੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ੪੨੪।

ਸਹਜੇ ਸਮਾਈਐ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪਾਈਐ ਦੇਹੁ ਸਖੀਏ ਮੋਹਿ ਮਤੇ ॥

ਹੇ ਸਖੀਏ ! ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਮਤੇ=ਸਿਖਿਆ ਦਿਓ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਪਾਈਏ ਤੇ ਸਹਜ ਪਦ ਵਿੱਚ ਵਾ—ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਈਏ।

ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਠਾਢੀ ਕਰਉ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਵਨ ਜੁਗਤੀ ਪਾਇਆ ॥

ਮੈਂ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ=ਦਿਨ ਰਾਤ ਠਾਢੀ=ਖੜੀ ਹੋ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਹਾਂ, ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਜੁਗਤੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ=ਰੱਖਿਅਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਦਿਨਸੁ ਰੈਨੀ ਥਕਤ ਨਾਹੀ ਕਤਹਿ ਨਾਹੀ ਛੋਟ ॥ [ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੨੪]

ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਖੜੀ ਹੋਈ ਥੱਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਨਾਹੀ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਖੀਓ

ਯਥਾ— ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲੈ ਗੁਸਾਈ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ॥

ਕੋਈ ਐਸਾ ਸੰਤੁ ਸਹਜ ਸੁਖਦਾਤਾ ਮੋਹਿ ਮਾਰਗੁ ਦੇਇ ਬਤਾਈ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੦੪]

ਬਿਨਵੀਂਤਿ ਨਾਨਕ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ ਲੈਹੁ ਮੋਹਿ ਲੜਿ ਲਾਇਆ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਸਖੀ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਿ=ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ=ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜਿ=ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲੈਣਾ ਕਰੋ ॥੧॥

ਦੂਜਾ ਅਰਥ :—

ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਠਾਢੀ ਕਰਉ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਵਨ ਜੁਗਤੀ ਪਾਇਆ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖੋ! ਦਿਨ ਰੈਣਿ ਭਾਵ ਦਿਨ ਰਾਤ ਠਾਢੀ=ਖੜੋ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਉ=ਕਰਦੀ ਹਾਂ।

ਬਿਨਵੀਂਤਿ ਨਾਨਕ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ ਲੈਹੁ ਮੋਹਿ ਲੜਿ ਲਾਇਆ ॥੧॥

ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪ ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲੈਣਾ ਕਰੋ। ਸੰਤਾਂ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਅਬਿਨਾਸੀ ਵਰੁ ਸੁਣਿਆ ਮਨਿ ਉਪਜਿਆ ਚਾਇਆ ਰਾਮ ॥

ਅਨਵੈ—ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਬਿਨਾਸੀ ਵਰੁ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਵਰ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਚਾਇਆ=ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਬ ਮਿਲੀਐ ਪੁਰਨ ਪਤੇ ॥

ਆਪ ਦੱਸੋ, ਉਸ ਪੁਰਨ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਕਦੋਂ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੇਹੁ ਸਖੀਏ ਮੋਹਿ ਮਤੇ ॥

ਹੇ ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਖੀਏ! ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਮੈਨੂੰ ਦੇਣੀ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਭੁ ਕਵਨ ਜੁਗਤੀ ਪਾਇਆ ॥

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨੂੰ ਕਿਸ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਹੈ? ਮਹਾਤਮਾ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੇ! ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਏ

ਮੰਗਲ ਸਾਜੁ ਭਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਗਾਇਆ ਰਾਮ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭੁ=ਮਾਲਕ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਹੀ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਸਾਜਣ ਵਾਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੈ ਵਡੈ ਭਾਗੈ

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਗੈ=ਲੱਗ ਜਾਵੇ

ਸਹਜੇ ਸਮਾਈਐ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪਾਈਐ

ਤਾਂ ਸਹਜੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਈਐ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਜੁਗਤੀ ਗਿਆਨ ਹੀ ਹੈ।

ਭਇਆ ਸਮਾਹੜਾ ਹਰਿ ਰਤਨੁ ਵਿਸਾਹਾ ਰਾਮ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਰਾਮ ਰਤਨ ਨੂੰ ਵਿਸਾਹਾ=ਖਰੀਦਿਆ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਸਮਾਹੜਾ=ਆਨੰਦ ਭਇਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਖੋਜੀ ਖੋਜਿ ਲਧਾ ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਪਾਹਾ ਰਾਮ ॥

ਮੈਂ ਖੋਜੀ ਖੋਜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਖੋਜਿ=ਰਸਤਾ ਸੰਤਨ=ਸਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਹਾ=ਪਾਸੋਂ ਲਧਾ=ਲੱਭ ਪਿਆ ਹੈ।

ਮਿਲੇ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਦਇਆ ਧਾਰੇ ਕਥਹਿ ਅਕਥ ਬੀਚਾਰੋ ॥

ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰ ਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਕਥ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਬੀਚਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਆਵਹੁ ਸੰਤ ਪਿਆਰਿਹੋ ਅਕਥ ਕੀ ਕਰਹ ਕਹਾਣੀ ॥

ਕਰਹ ਕਹਾਣੀ ਅਕਥ ਕੇਰੀ ਕਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਪਾਈਐ ॥ [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੯੧੯]

੨. ਆਵਹੁ ਸੰਤ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਕਰਹੁ ॥

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੭੯੯]

ਇਕ ਚਿਤਿ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇ ਸੁਆਮੀ ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੋ ॥

ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਚਿੱਤ ਇੱਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਆਮੀ=ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਸੁਆਮੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੪. ਲਾਲਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨੀ ॥

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੨੭]

ਕਰ ਜੋੜਿ ਪ੍ਰਭ ਪਹਿ ਕਰਿ ਬਿਨੰਤੀ ਮਿਲੈ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਾਹਾ ॥

ਕਰਿ=ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਹਿ=ਪਾਸ ਬਿਨੰਤੀ=ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਜਸ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਹਾ=ਲਾਭ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

ਯਥਾ— ਕਰ ਜੋੜਿਹੁ ਸੰਤ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਇ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ ਅਥਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਪੁਜੇਹਾ ਰਾਮ ॥

[ਬਿਹਾਰਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੪੨]

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਮ ਅਥਾਹਾ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕਿ ਹੇ ਅਗਮ=ਮਨ ਦੀ ਗਮਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਅਥਾਹਾ=ਥਾਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਿਸਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈਂ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— ੧. ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂ ਕਰਤਾ ॥

[ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੭੮]

੨. ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੫੩]

੩. ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੇਰੀ ਰਾਖੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੫੩]

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ, ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਹਾ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਾ ਸੋਧੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਫਿਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਧਰ

ਸਾਹਾ ਅਟਲੁ ਗਣਿਆ ਪੂਰਨ ਸੰਜੋਗੋ ਰਾਮ ॥

ਰਾਮ ਦੇ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸੰਜੋਗੋ=ਸੰਜੋਗ ਭਾਵ ਮਿਲਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹੋ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਾਹਾ ਗਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਟਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਾ ਟਲਣ ਵਾਲਾ।

ਸੁਖਹ ਸਮੂਹ ਭਇਆ ਗਇਆ ਵਿਜੋਗੋ ਰਾਮ ॥

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਮੂਹ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਵਿਜੋਗੋ=ਵਿਛੋੜਾ ਸੀ ਗਇਆ=ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਏ ਬਣੇ ਅਚਰਜ ਜਾਵੀਆਂ ॥

ਪ੍ਰਭ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਧਿਆਏ=ਧਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਸੰਤ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ ਇਹੋ ਅਚਰਜ=ਅਸਚਰਜ ਜਾਵੀਂ ਬਣੇ ਹਨ।

ਮਿਲਿ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਏ ਸਹਜਿ ਢੋਏ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੀ ਮਾਵੀਆ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੰਤ ਮਿਲਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਹਜਿ=ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਢੋਏ=ਢੁਕਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਸਹਜਿ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਢੁਕਾਅ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਗੋਲੇ ਮਾਵੀਆ=ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪਦ ਆਏ ਹਨ, ਜਾਵੀਆ=ਜੋ ਪੁੱਤਰ ਵਾਲੇ ਜੰਵ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਧੇਤੇ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮਾਵੀਆ=ਧੇਤੇ ਜੋ ਧੀ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਾਵੀਆ ਦਾ ਅਰਥ ਜਗਿਆਸੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਓਤਿ ਪੋਤੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗੋ ॥

ਜੋ ਓਤਿ ਪੋਤੀ=ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗ ਜੋਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਇਹੋ ਹੀ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰਿ=ਹਰੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਜਾਪ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੀ ਸਭ ਰਸਾਂ ਦਾ ਭੋਗਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਹਉਮੈ ਗੁਰਿ ਖੋਈ ਪਰਗਟੁ ਹੋਈ ਬੁਕੇ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪੈ ॥

ਜੋਤਿ ਅੰਦਰਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਆਪੁ ਪਛਾਤਾ ਆਪੈ ॥

[ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੧੧੧]

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਭ ਸੰਤਿ ਮੇਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਜੋਗੋ ॥੩॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਰਿਆਂ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਕਰਨਯੋਗ ਪ੍ਰਭੂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਕਹੈ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਮਿਲਿਆ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਜੋਗੋ ॥ [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੯੨੨]

ਭਵਨੁ ਸੁਹਾਵੜਾ ਧਰਤਿ ਸਭਾਗੀ ਰਾਮ ॥

ਰਾਮ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਵਨੁ=ਮੰਦਰ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। **ਦੂਜਾ ਅਰਥ** : ਰਾਮ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਭਵਨੁ=ਸਰੀਰ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਧਰਤਿ=ਧਰਤੀ ਭੀ ਸਭਾਗੀ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੜੀ ਆਕਾਸੁ ਸੁਹੰਦਾ ਜਪੰਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ [ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੪੭]

ਪ੍ਰਭੁ ਘਰਿ ਆਇਅੜਾ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਗੀ ਰਾਮ ॥

ਰਾਮ ਦੇ ਸਰੂਪ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਬਿਰਤੀ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਕੇ ਸਿਖਿਆਤਾਕਾਰ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰ ਚਰਣ ਲਾਗੀ ਸਹਜਿ ਜਾਗੀ ਸਗਲ ਇਛਾ ਪੁੰਨੀਆ ॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਬਿਰਤੀ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੋਹ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਸਹਜਿ=ਗਿਆਨ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਜਾਗੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਸਗਲ ਇਛ ਮੇਰੀ ਪੁੰਨੀਆ ਮਿਲਿਆ ਨਿਰੰਜਨ ਰਾਇ ਜੀਉ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੨੭]

ਮੇਰੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਸੰਤ ਪੂਰੀ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਕੰਤ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥

ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਣ ਯੂੜੀ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਆਸ=ਆਸਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਛੁੰਨਿਆ=ਵਿਛੋੜੇ ਹੋਏ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੰਤ=ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ।

ਆਨੰਦ ਅਨਦਿਨੁ ਵਜਹਿ ਵਾਜੇ ਅਹੰ ਮਤਿ ਮਨ ਕੀ ਤਿਆਗੀ ॥

ਇੱਕ ਰਸ ਅਨਦਿਨੁ=ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਨੰਦਾਇਕ ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਕੀ ਅਹੰ=ਹੰਗਤਾ ਵਾਲੀ ਮਤਿ=ਮੱਤੀ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ ਸੰਤਸੰਗਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥੪॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸੁਆਮੀ=ਮਾਲਕ ਦੀ ਸਰਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਲਾਗੀ=ਲੱਗੀ ਭਾਵ ਜੁੜ ਗਈ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੯੨

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੮੪੭]

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਮੰਗਲ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਾਂਤਿ
ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਪੀਉ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭ ਭੇਟਿਐ ਨਾਨਕ ਸੁਖੀ ਹੋਤ ਇਹੁ
ਜੀਉ ॥੧॥ ਛੰਤ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈਐ ਜਬ ਹੋਵੈ ਭਾਗੋ ਰਾਮ ॥ ਮਾਨਨਿ ਮਾਨੁ ਵਵਾਈਐ
ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਲਾਗੋ ਰਾਮ ॥ ਛੋਡਿ ਸਿਆਨਪ ਚਾਤੁਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਤਿਆਗੋ ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ
ਪਉ ਸਰਣਾਈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਬਿਰੁ ਹੋਇ ਸੁਹਾਗੋ ਰਾਮ ॥੧॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਜਿ ਕਤ ਲਾਗੀਐ ਜਿਸੁ ਬਿਨੁ
ਮਰਿ ਜਾਈਐ ਰਾਮ ॥ ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ ਅਗਿਆਨ ਮਤੀ ਦੁਰਜਨ ਬਿਰਮਾਈਐ ਰਾਮ ॥ ਪਤਿਤ
ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਆਗਿ ਕਰੇ ਕਹੁ ਕਤ ਠਹਰਾਈਐ ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਕਰਿ ਦਇਆਲ
ਕੀ ਜੀਵਨ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲੁ ਨ ਉਚਰਹਿ ਬਲਿ ਗਈਏ ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਰਸਨਾ
ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਨਹ ਸੇਵਹੀ ਕਾਇਆ ਕਾਕ ਗ੍ਰਸਨਾ ਰਾਮ ॥ ਭ੍ਰਮਿ ਮੋਹੀ ਦੂਖ ਨ ਜਾਣਹੀ
ਕੋਟਿ ਜੋਨੀ ਬਸਨਾ ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਅਵਰੁ ਜਿ ਚਾਹਨਾ ਬਿਸਟਾ ਕ੍ਰਿਮ ਭਸਮਾ ਰਾਮ ॥੩॥
ਲਾਇ ਬਿਰਹੁ ਭਗਵੰਤ ਸੰਗੇ ਹੋਇ ਮਿਲੁ ਬੈਰਾਗਨਿ ਰਾਮ ॥ ਚੰਦਨ ਚੀਰ ਸੁਗੰਧ ਰਸਾ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ
ਤਿਆਗਨਿ ਰਾਮ ॥ ਈਤ ਉਤ ਨਹ ਡੋਲੀਐ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਜਾਗਨਿ ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ
ਆਪਣਾ ਸਾ ਅਟਲ ਸੁਹਾਗਨਿ ਰਾਮ ॥੪॥੧॥੪॥

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਮੰਗਲ

ਬਿਲਾਵਲੁ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੰਤ ਤੇ ਮੰਗਲ ਦੋ ਪਦ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਛੰਤ ਦਾ ਭਾਵ ਕਵਿਤਾ ਕਾਵਿ ਦੀ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਤੇ ਮੰਗਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਆਨੰਦ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਗਲ ਉਚਾਰਕੇ ਫਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧=ਅਦੁੱਤੀ ੳ=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤਿ=ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਉਤਰ:

ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਾਂਤਿ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਪੀਉ ॥

ਸੁੰਦਰ=ਸੁਹੱਪਣ ਅਤੇ ਸਾਂਤਿ=ਟਿਕਾਅ ਚਿਤ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਿਆਲੂ ਹੈ ਜੋ ਪੀਉ=ਪਤੀ ਸਰਬ=ਸਾਰਿਆਂ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਧਿ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ।

ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭ ਭੇਟਿਐ ਨਾਨਕ ਸੁਖੀ ਹੋਤ ਇਹੁ ਜੀਉ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ=ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭ=ਮਾਲਕ ਭੇਟਿਐ=ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਉ=ਜੀਵ ਸੁਖੀ ਹੋਤ=ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ

ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁੱਖ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੈ, ਅਗਰ ਬਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪਦਾਰਥਕ ਸੁੱਖ ਕੋਈ ਭੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਨਾ ਲੁਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਬਲਕਿ ਦੁੱਖ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਇਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਤਿਲ ਜਿੰਨਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁੱਖ ਹੈ ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਣ ਜਿੰਨਾਂ ਦੁੱਖ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਭੁਲੇਖਾ ਇਸ ਲਈ ਖਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤਿਲ ਮਾਤਰ ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਮਣ ਜਿੰਨਾਂ ਲੁਕਿਆ ਦੁੱਖ ਦਿੱਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਤਾਂ ਸੁੱਖ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਉਹੀ ਤਾਸੀਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਹੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁੱਖ ਔਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਹਿਬਾਨ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਬਾਣੀ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਬਿਰਤੀ ਸੁੱਖ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦੀ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਮੋੜ ਕੇ ਸੁੱਖ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੀ ਡੰਗੋਰੀ ਫੜ ਕੇ ਇਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਏ ਜੋ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿਧੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਦਾ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਜਿਉ ਅੰਧੁਲੈ ਹਥਿ ਟੋਹਣੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ॥**

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੪੨੨]

ਸੋ ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਟੋਹਣੀ, ਨਾਮ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. **ਸੁੰਦਰ ਸੁਆਮੀ ਧਾਮ ਭਗਤਹ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਆਸਾ ਲਗਿ ਜੀਵਤੇ ਜੀਉ ॥**

ਮਨਿ ਤਨੇ ਗਲਤਾਨ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਤ ਜੀਉ ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੦]

੨. **ਗੁਰੁ ਸੁੰਦਰੁ ਮੋਹਨੁ ਪਾਇ ਕਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਣੀ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ॥**

ਮੇਰੈ ਹਿਰਦੈ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਵਿਸਰਿ ਗਈ ਮਨ ਆਸਾ ਚਿੰਤ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੭੭੬]

ਫਿਰ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੈਸਾ ਕਿ :

ਛੰਤ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈਐ ਜਬ ਹੋਵੈ ਭਾਗੋ ਰਾਮ ॥

ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ=ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੁ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਮਾਲਕ ਜੋ ਸਾਰੇ ਰਾਮ=ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਾਈਐ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੱਥੇ ਦਾ ਉੱਤਮ ਭਾਗ ਹੋਵੇ।

ਯਥਾ— ੧. **ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥**

[ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੨੬]

੨. **ਸੁਖੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਇਆ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਆ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਹਾਰੇ ॥**

[ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੨੨]

ਮਾਨਨਿ ਮਾਨੁ ਵਵਾਈਐ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਲਾਗੋ ਰਾਮ ॥

ਹੇ! ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਮਾਨਨਿ=ਇਸਤਰੀ ਤੂੰ ਮਾਣ ਨੂੰ ਵਵਾਈਏ=ਦੂਰ ਕਰ ਦੇ। ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੋ=ਲੱਗਣਾ ਕਰ।

ਛੋਡ ਸਿਆਨਪ ਚਤੁਰਾਈ ਦੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਤਿਆਗੋ ਰਾਮ ॥

ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ, ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਛੋਡ=ਛੱਡ ਦੇ ਅਤੇ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਬੁਧਿ=ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਸਿਖਿਆ ਤਿਆਗੋ=ਤਿਆਗ ਦੇ।

ਨਾਨਕ ਪਉ ਸਰਣਾਈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਬਿਰੁ ਹੋਇ ਸੁਹਾਗੋ ਰਾਮ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਰਾਮ ਜੋ ਸਾਰੇ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਾਇ=ਰਾਜਾ ਰੂਪ, ਵਾ—ਰਾਇ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸਦੀ ਸਰਣਾਈ=ਸਰਣ ਵਿੱਚ ਪਉ=ਪੈਣਾ ਕਰ ਤਾਂ ਰਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੁਹਾਗੋ=ਸੁੱਖ ਬਿਰੁ=ਸਥਿਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਯਥਾ— ੧. ਛੋਡ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ ਸਾਧੁ ਸਰਣੀ ਜਾਇ ਪਾਇ ॥

[ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੦੮]

੨. ਛੋਡ ਸਿਆਣਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਮਨ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਜਾਇ ਨ ਕਾਈ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੯੧]

੩. ਛੋਡ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਸਾਧ ਮਗਿ ਚਲੁ ॥

[ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੧੭]

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਜਿ ਕਤ ਲਾਗੀਐ ਜਿਸੁ ਬਿਨੁ ਮਰਿ ਜਾਈਐ ਰਾਮ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਤ=ਕਿਥੇ ਲਾਗੀਐ=ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ? ਜਿਸ ਰਾਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਰ ਜਾਈਐ=ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਇੱਕ ਮੁਰਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਬਰਤਨ ਕਉ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਭੋਜਨ ਭੁਗਾਏ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਜਿ ਮੁੜੇ ਕਤ ਜਾਏ ॥

[ਗੋਡ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੬੨]

ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਤੇ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗਣ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਐਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਪੂਜਨ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਯਥਾ— ਤੁਧਨੋ ਛੋਡਿ ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈਂ ਧਰਿ ॥ ਆਨ ਨ ਬੀਆ ਤੇਰੀ ਸਮਸਰਿ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੭੧]

ਐਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੋ ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰਦਾ ਹੈਂ ? ਜਿਸ ਨੇ ਜੀਵਨ ਔਰ ਪ੍ਰਾਣ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਸੋ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ਜਾ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਣ ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੬]

ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ ਅਗਿਆਨ ਮਤੀ ਦੁਰਜਨ ਬਿਰਮਾਈਐ ਰਾਮ ॥

ਹੇ ਅਗਿਆਨ ਮਤੀ=ਮੱਤ ਵਾਲੀ। ਤੈਨੂੰ ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ=ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ? ਜੋ ਰਮੇ ਹੋਏ ਰਾਮ ਦਾ ਭਜਨ, ਸਿਮਰਨ ਛੱਡ ਕੇ ਦੁਰਜਨ=ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਰਮਾਈਐ=ਭੁੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਆਗਿ ਕਰੇ ਕਹੁ ਕਤ ਠਹਰਾਈਐ ਰਾਮ ॥

ਪਤਿਤ=ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਾਵਨ=ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭੁ=ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿ=ਛੱਡ ਕਰਕੇ ਕਹੁ=ਕਹਿਣਾ ਕਰੋ, ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਠਹਿਰਾਈਐ=ਠਹਿਰਾਵਾਂਗੇ ?

ਨਾਨਕ ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਕਰਿ ਦਇਆਲ ਕੀ ਜੀਵਨ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਦਇਆਲ=ਦਇਆਲੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤਿ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜੀਵਨ ਪਦ=ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਭਾਵ ਕੈਵਲ ਮੋਕਸ਼ਤਾ ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ। ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਔਰ ਤਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਾਚੁ ਸੁਆਉ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੪੪]

੨. ਜੀਵਨ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਏਕੋ ਸਿਮਰੀਐ ॥ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਧੀਰੀਐ ॥

[ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੩੨੨]

ਜੇ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣੇ ਹਨ, ਵਾ—ਬਣਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ॥ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਆਤਮ ਪਰਗਾਸੁ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੦੦]

ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲੁ ਨ ਉਚਰਹਿ ਬਲਿ ਗਈਏ ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਰਸਨਾ ਰਾਮ ॥

ਹੇ ਦੁਹ ਚਾਰਣਿ=ਖੋਟੇ ਕਰਤਬਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਸਨਾ=ਜਿਹਬੇ ਬਲਿ ਗਈਏ=ਸੜ ਗਈਏ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ=ਸਿਰੋਮਣ ਗੋਪਾਲੁ=ਧਰਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਹਿ=ਉਚਾਰਦੀ। ਸੋ ਜਿਹੜੀ ਜਿਹਬਾ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੀ, ਉਸ ਜੀਭ ਦੇ ਪ੍ਰਬਾਂਠਿ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਜੀਭ ਦੇ (ਸਤ)=ਸੌ (ਸਤ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਸੌ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ) ਟੁਕੜੇ ਜਾਂ ਸਤ ਟੁਕੜੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਦ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਰੇ ਜਿਹਬਾ ਕਰਉ ਸਤ ਖੰਡ ॥ ਜਾਮਿ ਨਾ ਉਚਰਸਿ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ॥੧॥

[ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੬੩]

੨. ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਨਾ ਨਾਮੁ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਕਰਿ ਕਟੀਐ ॥

ਹਰਿਗਾਂ ਜਬ ਬਿਸਰੈ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਦਿਨੋ ਦਿਨੁ ਘਟੀਐ ॥

[ਫੁਨਹੋ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੬੨]

ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਜਿਹੜੀ ਰਸਨਾ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਸਾ ਰਸਨਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੇਰੇ ਰਾਮ ॥

[ਬਿਹਾਰਗੜਾ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੫੪੦]

ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣੀ ਰਸਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬਾਂਠਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ :

ਯਥਾ— ੧. ਸਾ ਰਸਨਾ ਜਲਿ ਜਾਉ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕਾ ਸੁਆਉ ਨਾ ਪਾਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਰਸਨਾ ਸਬਦਿ ਰਸਾਇ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥

[ਵਾਰ ਬਿਹਾਰਗੜਾ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੫੫੦]

੨. ਸਾ ਰਸਨਾ ਜਲਿ ਜਾਉ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਜਪੈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰਿਆ ॥

[ਵਾਰ ਬਿਹਾਰਗੜਾ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੫੫੦]

ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਨਹ ਸੇਵਹੀ ਕਾਇਆ ਕਾਕ ਗ੍ਰਸਨਾ ਰਾਮ ॥

ਭਗਤਿ=ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਛਲੁ=ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੁ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹ ਸੇਵਹੀ=ਸੇਵਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਕਾਇਆ=ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਰੂਪੀ ਕਾਕ=ਕਾਂ ਗ੍ਰਸਨਾ=ਗ੍ਰਸਣਗੇ, ਵਾ—ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਡੋਡਰ ਕਾਂ ਤੇਰੀ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਣਗੇ। ਵਾ—ਹੇ ਕਾਇਆ=ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਕਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਸੀ ਹੋਈਏ ਤੈਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਪਕੜ ਲੈਣਾ ਹੈ।

ਭ੍ਰਮਿ ਮੋਹੀ ਦੁਖ ਨ ਜਾਣਹੀ ਕੋਟਿ ਜੋਨੀ ਬਸਨਾ ਰਾਮ ॥

ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਮੋਹੀ=ਮੋਹਿਤ ਹੋਈ ਬੁੱਧੀ ਜਮਲੋਕ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਹੀ=ਜਾਣਦੀ ਨਹੀਂ। ਰਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਟਿ=ਕਰੋੜਾਂ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਸਨਾ=ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਅਵਰੁ ਜਿ ਚਾਹਨਾ ਬਿਸਟਾ ਕ੍ਰਿਮ ਭਸਮਾ ਰਾਮ ॥੩॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਾਮ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਅਵਰੁ=ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਚਾਹਨਾ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਵਿਸਟਾ ਦਾ ਕ੍ਰਿਮ=ਕੀੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਮੁਖ ਤੇ ਲਾਹਨਤਾਂ ਰੂਪੀ ਭਸਮਾ=ਭਸਮ, ਵਾ—ਸੁਆਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਪ੍ਰਾਣਾ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਪਿੱਛੋਂ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਹਾਲਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਐਵੇਂ ਪਈ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਕੁੱਤੇ ਆਦਿਕ ਖਾ ਕੇ ਵਿਸਟਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਮ=ਕੀੜੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਖੀ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤੇ ਇੱਕ ਕੀੜੇ ਦੀ—ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਸਾਰੀ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀੜੇ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰੇਤੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਸਭਾ ਮਹਾਂ ਮੁਨੀ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਵਰਗੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ, ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ, ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੂਝਵਾਨ ਮੰਤਰੀ ਗਠ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਇੱਕ ਕੀੜੇ 'ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪਿਛਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ। ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵੈਰਾਗ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਪਰ ਹੱਸਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਰਾਮ! ਆਪ ਕਿਉਂ ਹੱਸੇ ਹੋ ? ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਹਸਣਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇਵ। ਮੈਨੂੰ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹਾਸਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੱਸਣਾ ਤੇ ਰੋਣਾ ਦੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਹੋਣੀਆਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਰੋਂਦਾ ਜਾਂ ਹੱਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਜ਼ਰੂਰ ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਪ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ, ਚੰਦਾਂ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਹਸਤੀ ਹੋ। ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆਂ ਆਪ ਵਰਗੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਸਣਾ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕਿਉਂ ਹੱਸੇ ਹੋ ? ਆਪ ਆਪਣੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਕਰੋ। ਗੁਰਦੇਵ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰਦੇਵ ! ਮੇਰੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਇੱਕ ਕੀੜਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ ਲੱਤਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ

ਹਨ, ਇਹ ਸਿੰਘਾਸਣ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹਾਸੀ ਆ ਗਈ। ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿ ਇਹ ਯਥਾਰਥ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ, ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੱਸੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਭਾਅ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਦੇਖਕੇ, ਉਸਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਜੋ ਅਸਲੀ ਭੇਦ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ। ਗੁਰਦੇਵ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਦੱਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕੀੜਾ ਹੈ ਕੀੜੇ ਦੀ ਜੂਨੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਦਾਂ ਵਾਰ ਇੰਦਰ ਬਣ ਕੇ ਸੂਰਗ ਦਾ ਰਾਜ ਭੋਗ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਬੁੱਧੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੰਘਾਸਨ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਿੰਘਾਸਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੈਂ ਹੱਸਿਆ ਹਾਂ। ਕਿ ਜੀਵ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਟੇਢੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀੜਾ ਬਣ ਕੇ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ। ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਪ ਸਰਬੱਗ ਹੋ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਪਰ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਬਗਤਾ ਬਖਸ਼ੋ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਬਗਤਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸਭ ਨੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਠੀਕ ਇਹ ਚੌਦਾਂ ਵਾਰ ਇੰਦਰ ਬਣ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚੋਂ ਗਿਰ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਅੱਜ ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿਮਰਣ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਹ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀੜੇ ਬਣ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ ॥
ਗਿ੍ਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਬਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨਾ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥

[ਵਾਰ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੦੭]

ਲਾਇ ਬਿਰਹੁ ਭਗਵੰਤ ਸੰਗੇ ਹੋਇ ਮਿਲੁ ਬੈਰਾਗਨਿ ਰਾਮ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਭਗਵੰਤ=ਖਟ ਭਗਾਂ ਸੰਪਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸੰਗੇ=ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਉਣਾ ਕਰ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਕਰ।

ਚੰਦਨ ਚੀਰ ਸੁਗੰਧ ਰਸਾ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਤਿਆਗਨਿ ਰਾਮ ॥

ਰਾਮ=ਹੇ ਭਾਈ! ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਅਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧੀ ਸਹਿਤ ਚੀਰ=ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਣਾਂ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਸਹਿਤ ਬਿਖੁ ਰਸਾ=ਵਿਸ਼ੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ ਕਰਿ ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹ ਡੋਲੀਐ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਜਾਗਨਿ ਰਾਮ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਈਤ ਉਤ=ਇਧਰ-ਉਧਰ ਨਹ ਡੋਲੀਐ=ਭਟਕਣਾ ਨਾ ਕਰ। ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਾਮ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਵਿੱਚ ਜਾਗਨਿ=ਜਾਗਣਾ ਕਰ।

ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਆਪਣਾ ਸਾ ਅਟਲ ਸੁਹਾਗਨਿ ਰਾਮ ॥੩॥੧॥੩॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭ=ਰੱਖਿਅਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਖੀਆਂ ਅਟੱਲ ਸੁਹਾਗ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਵਾ—ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਅਟੱਲ ਸੁਹਾਗਨ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥